

Esamojo laiko atematinės formos
Esamojo laiko šaknys
Esamojo laiko vartojimas ir reikšmės
Išymio klimininkas

Tekstas

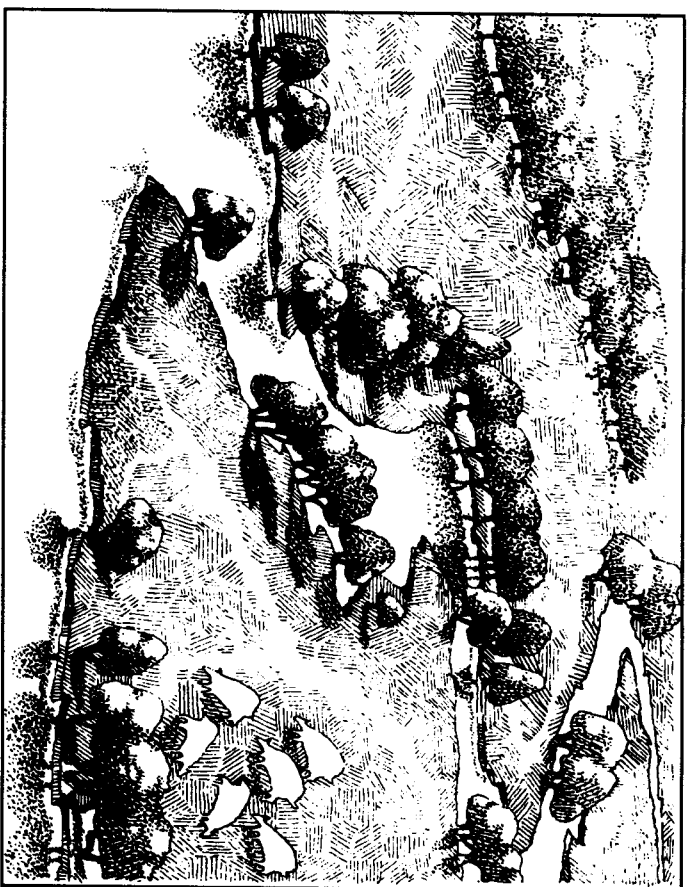
Mūsų Nėmunas – nedidelė upė. Pagal ilgį pasaulyje yra turbūt nė mažiau kaip šimtas už jį ilgesnių upių. Tačiau mums ši upė – ilgiausia, didžiausia. Nėmunas – mūsų upių upelių tėvas, brangūs tėviškes gamtės tuftas. Neimānoma įsivaizduoti, kaip atrūdyti Lietuvā bė Nėmuno, neimānoma aprėpti mūsų krašto gamtos bė jūros ir jės pakrantės, bė kalvotų aukštumų, ežerų, miškų. Nė veltui Lietuvā mėgstama vadinti Nėmuno kraštū.

Daugelis jau esame įsiminę Nėmuno ilgį – 937 km. Tiesiū tātlymu nuō upės versmių iki žiočių – apie 400 km. Taigi upė gana vingiuota. Tekėdama peř lygumas, ji sukiniėjasi, kilpinėja. Ypač aukštupyje. Sukiniėjasi upė visų pasaulio šalių kryptimis, kartais nėgi toldama nuō jūros ir artėdama priė savo versmių. Į Nėmuną įteka apie 220 įvairaus dydžio upių ir upelių. Jų beñdras ilgis – 7590 km. Ŗ jėigu suskaičiuotume, kiek kilometrų turi ir tē upėlai, kurie įteka į Nėmuno įftakus, tai yrā visas Nėmuno upynas, gāutume ilgį, kuriō užtėktų mažaūg dūkart žemės rūtului apjuosti. Upyno plōtas – daugiau nei 98 tūkst. kv. km, vādinasi, pusañtro Lietuvos plōto, nes patsai Nėmunas ir kai kurie in-takai prasideda ir tēka nē Lietuvoje.

Nėmunas, kaip ir kiekvienā upė, dalijamas į tris atkarpas: āukštupi, vidū-rupi ir žėmupi. Aukštups – nuō versmių iki Gařdino aukštumų. Tai seniausia upės dalis. Klōnis platus, erdvūs, nuožulniais šlaitais, tėkmė lėtā, srovės kriū-mas nežymūs. Čiā upė daugiausia rytū-vakarų linkmės, sukiniėjās, plačiai kilpi-nėja, nės tēka būvusio priešėdyminio ežero dugnū.

Vidūrupis, apyiksliai nuō Gařdino iki Kaūno mairiū, yrā jaunėsnis. Klōnis, skrōdžiantis kalvotas paskutinio apėdėjimo āukštumas, gilūs, stačiašlaitis. Teik-mė nukrypusi į šaurė, vagā nuolydėsnė, vietomis kriūta pō 70 cm kās kilomet-rā. Dugnė pasitaiko išplautų riedulių, kai kur yrā nedideliū slėkščių. Didėsmiū rėvū apie dėšimt.

Žėmupys jauniausia Nėmuno dalis. Palei vāgā čiā plyti lygumos, taigi ir upės nuolydis nedidelis, apie 15—20 cm kās kilometrā. Tėkmė vakarų linkmės, lėtā. Čiā nuguūdoma nemažai sąnašų. Tiesā, paskutiniū metu iš srāunōko vidū-rupio sū nešmenimis nusilėidė vāndenyus sustōja Kaūno mairiose, apūmsia ir čiā paliekā neštėjās drumzles. Žėmupys trūmpėsnis ir už āukštupi, ir už vidū-rupi: aukštups – 400 km, vidūrupis – 300 km, žėmupys – 200 km. Tai rōdo, kād mūsų upių upelių tėvas tikrai jaunas, māt senūjų pasaulio upių žėmupiai ir vidūrupiai ilgi, Ŗ aukštupiai visai trumpi beiļkė.

Upės keitimasis aukštupyje, vidūrupyje ir žėmupyje šiek tiek primena žmo-gaus gyvėimā. Aukštupio kilometrāi – tai jaunystės mėtai: srāunū, vingiuota, tyra [...]. Vidūrupis – energingas ir tōks darbūs, kād nē āukštumas pragrāuzia. Jō grōžis – tai nūveiktas dārbas, išgilinti skardžiai ir terāsos. Žėmupys – bran-dōs, Ŗ galōp ir senātvės žingšniai – lėti, māslūs.

Pagal Č. Kūdabą

Gramatika

§19. Šiame skyrelyje pakalbėsimė apie kalbinėje literatūroje vadinamus atematinis veiks-mažodžius, tikriau jų formas (angl. athematic formation, vok. athematische Bildung, franc. for-mation athématique), kurios žinomos ir kitoms indoeuropiečių kalboms – sen. graikų, lotynų ir kt. Tai periferinis lietuvių kalbos dalykas, pasitaikantis tarmėse, senuosiose raštuose ir tik spo-radiskai dabartineje bendrinėje kalboje. Todėl šis skyrelis skiriamas daugiau patenkinti smalsu-mui negu būtinumui: norintis gali jį ir praleisti.

Daugiausia dabar tenka susidurti su atematinėmis veiksmāžodžio būti esamojo laiko for-momis. Esamasis laikas yra, gali sakyti, išlaikęs visą paradigmā:

aš	csimī
tu	csitī
jis, ji, jė, jos	csitī